

Boekverslag *Nooit meer slapen* (W. F. Hermans)

Monique Vulto

© havovwo.nl (april 2003)

Titel: Nooit meer slapen
Auteur: Willem Frederik Hermans
Uitgegeven: Amsterdam 1993 (23ste druk; 1^e druk 1966).

Motivatie van mijn boekkeuze.

Wanneer het een boek voor mijn lijst betreft, geef ik de voorkeur aan een boek dat nog niet door iedereen is uitgeplozen. De uitdaging is niet echt groot, als je ontdekt dat er al 25 verslagen per scholierensite op het internet bestaan. Bovendien is het ook niet echt docentvriendelijk om de 13de opdracht, van bijvoorbeeld *De Aanslag*, in het dozijn in te leveren. Advies vragen bij de betreffende docente leek mij dan ook een uitkomst, omdat ik verwachtte dat zij een boek zou aanraden, waarvan het verslag haar (lichtelijk) 'interesseert'. *Nooit meer slapen* van WF Hermans was het resultaat en ik hoop dan ook dat er hiervan niet al dertien in een dozijn binnen komen.

Korte weergave van de inhoud.

Alfred Issendorf is 25 jaar en een leerling van professor Sibbelee. Deze laatste heeft een opmerkelijke theorie over het ontstaan van verschillende gaten in Noorwegen, hij denkt namelijk dat deze zijn veroorzaakt door meteorietinslagen. Alfred, student geologie, gaat dit voor zijn proefschrift onderzoeken, met als doel cum laude af te studeren.

Ondanks een vruchteloze zoektocht naar luchtfoto's, die (bijna) onmisbaar zijn bij zijn onderzoek, besluit hij zijn 'missie' voort te zetten. Dit vooral, omdat hij zijn vaders fouten wil goedmaken. Deze is namelijk omgekomen tijdens één van zijn geologische onderzoekstochten. Bovendien wil Alfred graag dat zijn moeder, die er altijd van uit is gegaan dat hij zijn vader zou opvolgen, trots op hem zal zijn.

Met z'n vieren, (Alfred, medestudent en vriend Arne, en twee andere geologen Qvigstad en Mikkelsen), beginnen ze hun expeditie door Finnmarken, in het uiterste noorden van Noorwegen.

De tocht is zwaar; Alfred is ongetraind en slaapt slecht door Arne's gesnurk, ze worden geteisterd door muggen en vleesetende vliegen en ze moeten hun volledige bagage zelf tillen.

Bovendien voelt Alfred zich nutteloos en een grote kluns. Hij loopt het langzaamst, glijdt als enige uit in het water, draagt de minst zware tas en valt bovendien zó ongelukkig van een grote steen, dat hij ernstig geblesseerd raakt aan zijn been. Toch klaagt hij nergens over, wat voor grote bewondering van Arne's kant zorgt. Deze bewondering is wederzijds, want Arne kan heel goed tekenen, maakt nette aantekeningen en kent het gebied erg goed.

Op een dag blijkt dat Mikkelsen wél luchtfoto's heeft. Wanneer Alfred deze bestudeert ziet hij dat de stelling van Sibbelee erg onwaarschijnlijk is en voelt hij zich erin geluisd. Als hij de foto's van tevoren had kunnen bestuderen had hij niet al deze zinloze moeite hoeven doen.

Qvigstad en Mikkelsen gaan op eigen houtje verder. Alfred is bang dat ze dit doen, omdat hij de boel teveel ophoudt en voelt zich schuldig. Hij trekt verder met Arne, maar in het kloofdal raken ze elkaar kwijt; Alfred koos de verkeerde richting.

Omdat hij zijn kompas is kwijtgeraakt en omdat zijn horloge door waterschade kapot is gegaan besluit hij om naar zijn enige oriëntatiepunt te lopen: de berg Vuorje. Dit te meer, omdat hij zich bedenkt dat de twee geologen daarheen trokken en hij hen ervan verdenkt, dat ze hem wilden lozen, om vervolgens zelf zijn onderzoek voort te zetten op een succesvolle plaats.

Alfred kan ze echter niet vinden en besluit terug te trekken naar het kloofdal om Arne te vinden, die daar vast en zeker nog op hem zit te wachten. Wanneer hij Arne echter eindelijk ziet liggen is hij dood. Arne is namelijk uitgedalen op de helling en met zijn hoofd op een steen gevallen. Alfred stopt zijn expeditie en gaat het nieuws aan 'de wereld' brengen.

Boekverslag *Nooit meer slapen* (W. F. Hermans)

Monique Vulto

© havovwo.nl (april 2003)

Aan de enorme knal die hij hoort besteedt hij geen aandacht. In het vliegtuig naar huis leest hij dat dit mogelijk om een meteorietinslag gaat en dat er een groep geologen op onderzoek is uitgegaan.

Hij krijgt slechts een troostprijs: twee manchetknopen, met op iedere knoop een halve meteorietsteen bevestigd. De steen die zijn vader hem op zijn zevende verjaardag had willen geven.

Mijn persoonlijke reactie.

Onderwerp.

Ik vind de expeditie in Noorwegen een origineel onderwerp, maar het kon mij helaas niet boeien. Op zich is het leuk om een keer zoiets te lezen, uit mezelf zou ik namelijk nooit aan een muggenplaag hebben gedacht als obstakel tijdens zo'n tocht, maar zo'n gedetailleerd verslag is niet aan mij besteed.

Ik had de hoop dat 'de ontdekkingsreis naar zichzelf', die Alfred naar horen zeggen ook zou maken, mij nog zou aantrekken, maar ook in dit opzicht viel het boek mij tegen.

Gebeurtenissen.

De belangrijkste gebeurtenis vind ik het moment, waarop Inger-Marie, een meisje dat hij in de bus ontmoet, hem voorleest wat Arne over hem heeft geschreven. Dan komt Alfred namelijk te weten dat hij helemaal niet als een mislukkeling werd gezien, maar dat Arne werkelijk respect voor hem had.

De rest van de gebeurtenissen vloeit logisch uit elkaar voort, maar volgt niet echt vlot op elkaar. Het verhaal was erg traag; te vergelijken met hun loopsnelheid.

Personages.

Alfred is een held op sokken. Ondanks het feit dat ik hem bewonder om zijn doorzettingsvermogen, vind ik hem niet erg handig. Zo loopt hij weg bij Arne, stoot hij zijn kompas in een diepe spleet, raakt hij de weg kwijt en vergeet hij het nodige eten en de enige lucifers uit Arne's rugzak mee te nemen op het laatste deel van zijn tocht. Je leert Alfred goed kennen en zijn handelingen zijn ook grotendeels geloofwaardig. Ik snap echter niet waarom Alfred, die een maand lang naar meteorietstenen zoekt, bij een enorme knal en lichtflits, die niet van een neergestort vliegtuig afkomstig zijn, niet aan een meteorietinslag denkt.

Opbouw.

Het verhaal is heel simpel van opbouw (chronologisch), maar er zijn enkele verwarrende stukjes. Ter illustratie blz. 219-220. Hier vangt Alfred per ongeluk een jong eendje i.p.v. een vis. "*Straks breekt het beest zijn poten met zijn krankzinnig gefladder. Maar uitgehongerde Alfred, amateur-poelier, draait hem de nek om.*" Er volgt een beschrijving van de slachting, maar 2 alinea's verderop blijkt dat hij het eendje helemaal niet gedood heeft! In dit geval was het erg onduidelijk dat er een sprong werd gemaakt van werkelijkheid naar fantasie.

Aan het einde weet je niet hoe het is afgelopen met de reis van Qvigstad en Mikkelsen en het wordt ook niet duidelijk hoe het mysterie rondom de luchtfoto's nu in elkaar zit. Dingen die ook Alfred nooit te weten komt.

Taalgebruik.

Het taalgebruik is niet te moeilijk en past goed bij de personages. Af en toe een engels of Noors woord en enkele ontspoorde Nederlandse zinnen wanneer deze in werkelijkheid in het Engels worden uitgesproken door één van de Noorse geologen, (die slecht Engels spreken). Enkele vaktermen zijn noodzakelijk (zie blz. 165): "...*een schisteus gesteente. De leek die niet weet wat dit is, moet het maar opzoeken of voor kennisgeving aannemen. Een van de oorzaken waardoor de meeste leesboeken altijd over dezelfde dingen handelen is de bezorgdheid van de auteurs dat iedereen zal kunnen begrijpen waar het over gaat. Vaktermen zijn uit den boze. Hele categorieën van bezigheden en beroepen zijn nooit in een roman beschreven, omdat het zonder vaktermen onmogelijk zou zijn de werkelijkheid te benaderen. Van andere beroepen: (...), bestaan alleen de karikaturen die corresponderen met de waanvoorstellingen van de leken voor wie de lectuur is bestemd.*"

Boekverslag *Nooit meer slapen* (W. F. Hermans)

Monique Vulto

© havovwo.nl (april 2003)

Politieke achtergronden.

De politieke achtergronden spelen in dit boek geen rol. Het verhaal speelt namelijk in Noorwegen, de Nederlandse situaties doen er hier niet toe.

De WOII is alleen figuurlijk van invloed (zie hieronder); Alfred en zijn collega's zijn van ná de oorlog en hebben geen van allen herinneringen hieraan.

Sociaal-economische achtergronden.

De oorlog heeft voor chaos in de wereld gezorgd. Wat betreft de bebouwing, maar ook mentaal bij de bevolking. Er is geen zekerheid meer en er is angst voor een nieuwe oorlog.

Alfred heeft ook totaal geen zekerheid over het slagen van zijn expeditie en hij is als de dood dat de geschiedenis zich zal herhalen. Dat ook hij zal mislukken. Dat ook hij, net als zijn vader, zal vallen en overlijden tijdens zijn tocht.

Verder is het opvallend, dat Hermans heel openlijk over het plassen en poepen van de geologen schrijft. Het is duidelijk dat hier een taboe doorbroken wordt.

Culturele achtergronden.

Een belangrijk verschil tussen Alfred en zijn zus, Eva, is het geloof in God. Alfred heeft geen idee waar Eva dat vandaan haalt, want hij noch één van zijn ouders gelooft in God. Dit komt overeen met de theorie van de existentialistische filosoof Jean-Paul Sartre. De mens is volgens Sartre alleen dat wat hij zichzelf maakt, niet bijgestaan door God.

Een naturalistisch tintje dat 'Nooit meer slapen' heeft is dat de werkelijkheid keihard wordt weergegeven. De expeditie wordt niet voorgesteld als een soort snoepreisje, maar als een ware marteling. De muggenplaag, de honger, de hitte, de stank, de wateroverlast en de uitputting.

De thematiek.

Het hele boek draait om mislukkingen. De carrière van Alfreds vader is mislukt: hij heeft nooit naamsbekendheid gekregen, zijn eigen onderzoek mislukt, de expeditie van Arne mislukt, zijn avontuurtje met Wilma, een vrouw die hij in Tromsø heeft ontmoet, en verscheidene momenten binnen de tocht mislukken: het omstoten van de pappan, het nat worden van de volledige tas van Arne, waardoor de inhoud onbruikbaar wordt en zijn onhandige val, waardoor de rest van de tocht nog pijnlijker wordt dan hij al was.

Literatuuropvatting.

In een interview over literatuur zegt Hermans: "Literatuur gaat over de karakters van mensen, over de hartstochten van mensen, over de strijd van de eenling tegen de wereld, over de conflicten tussen de mensen." Hier is *Nooit meer slapen* een typisch voorbeeld van. Alfred gaat de strijd aan tegen de ruige natuur van Finnmarken en tegelijkertijd tegen de bevolking. Hij wil naamsbekendheid, beroemd worden om zijn onvoorstelbare ontdekkingen. Ook wil Alfred het beter doen dan zijn vader en gaat dus een strijd aan met het verleden. Tot slot nog de strijd met zichzelf. Hij moet zichzelf bewijzen en wint voor zijn idee op het moment dat hij zonder kompas of horloge het kloofdal weer terugvindt; het dood aantreffen van Arne komt hierdoor des te harder aan.

Er is een conflict tussen Mikkelsen en Alfred over de luchtfoto's, tussen Alfred en Arne over de richting die ze uitmoeten en tussen Sibbelee en Nummedal, een andere hoogleraar, over de herkomst van de gaten in de Noorse grond.

Boekverslag *Nooit meer slapen* (W. F. Hermans)

Monique Vulto

© havovwo.nl (april 2003)

Het oeuvre.

Op de afstand die nu al begint te groeien, zijn de verhalen sterker dan de romans - 'Nooit meer slapen', het klassieke boek uit zijn oeuvre, uitgezonderd. (Kees Fens, Doorluchtig glas. Vijftig jaar P.C. Hooft-prijs, blz. 52/53).

Een korte selectie uit zijn oeuvre:

Poëzie: Kussen door een rag van woorden (debuut), Overgebleven gedichten (1968);

Romans: De tranen der Acacia's (1949), De donkere kamer van Damocles (1958), *Nooit meer slapen* (1966), Ruisend gruis (1995, postuum verschenen);

Novellen, verhalen: Het behouden huis (1952), De laatste roker (1991).

Ook schreef hij studies en essays, dramatische werken en wetenschappelijk werk.

Er zijn verschillende overeenkomsten te vinden tussen *Nooit meer slapen* en eerder werk van Hermans.

Zo zie je dat zijn negatieve opvattingen over mens en menselijke contacten vaak verwerkt worden in zijn boeken. Ook hebben de bijfiguren meestal een functie om de hoofdpersoon sterker te doen uitkomen. Doordat Arne zo nauwkeurig werkt lijkt Alfred des te slordiger en door de ervaring van de twee geologen lijkt Alfred des te klunziger.

Recensie.

In regel 4-5 zegt Maartje dat het boek “vol mooie stukjes zit”. Er zijn inderdaad stukken, waarin de natuur dan wel de situatie mooi beschreven wordt, maar ik vond niet dat het boek hier “vol” mee zat. De mooie stukjes vielen weg tegen het saaie geheel.

Als voorbeeld van zo'n mooi stukje geeft ze een “alledaagse situatie” (alinea 4). Ik persoonlijk vind poepen op een heuveltje en je billen afvegen met mos geen alledaagse situatie en om eerlijk te zijn, vind ik dit ook geen voorbeeld van een ‘mooi stukje’.

Wél ben ik het met haar eens op het gebied van de irriterende aspecten in het boek (alinea 3). De muggen blijven tot vervelens toe terug komen. Ook ben ik het met haar eens, dat dit een functie heeft, maar ik zou er zelf een andere functie aan toekennen dan Maartje heeft gedaan. Voor Alfred komen de muggen namelijk ook tot vervelens toe terug en ik denk dat Hermans er met opzet voor gezorgd heeft dat de muggen even irritant zijn voor de lezer als voor de hoofdpersoon, waardoor het inlevingsvermogen van de lezer vergroot wordt.

Tot slot vindt Maartje het “onverklaarbaar” dat Alfred zo eigenwijs is. Dit is wel degelijk te verklaren. Alfred laat Arne al de hele reis alles opknappen en Arne heeft hem al verscheidene malen geholpen. Alfred weet nu heel zeker dat hij de goede richting weet en wil zichzelf bewijzen en tegelijkertijd Arne helpen. Wel is het raar dat Alfred een kwartier blijft doorlopen zonder dat hij Arne ziet volgen, hier helpt hij niet bepaald iemand mee. Ik vond dit geen sterk voorbeeld van “de verminderde kwaliteit tegen het slot”.

Boekverslag *Nooit meer slapen* (W. F. Hermans)

Monique Vulto

© havovwo.nl (april 2003)

Mijn mening.

De beschrijvingsopdracht is naar wens verlopen. De samenvatting is deze keer naar mijn mening eens níet te lang geworden. Ik heb dan ook enkele aspecten uit het boek weggelaten, maar deze speelden naar mijn idee geen grote rol in het totaal.

Met de verdiepingsopdracht heb ik ook niet veel problemen gehad. Alleen het vinden van een recensie heeft mij veel moeite gekost. Boekverslagen van *Nooit meer slapen* zijn er genoeg te vinden, maar recensies of uitgebreide meningen over dit boek zijn erg schaars. Daarom is het de mening van een 5 havo-scholiere geworden. Ik denk echter dat ik mijn mening juist erg goed met die van haar kan vergelijken, omdat wij in dezelfde leeftijdscategorie zitten. Ik vond het erg leuk dat ik van mening verschilde met Maartje.

Opvallend is dat ik, in tegenstelling tot de andere keren dat ik een boek las waar ik in eerste instantie niet weg van was, nu niet van mening ben veranderd na het maken van de verdiepingsopdracht.

Ondanks het feit echter, dat ik niet zo enthousiast ben over het boek ben ik toch blij dat ik het heb gelezen. Tussen de leuke boeken door moet ik af en toe een boek lezen dat mij minder aanspreekt om mezelf ervan te overtuigen dat ik wel degelijk een mening heb over een boek en niet zomaar alles leuk vind. Hermans heeft dit voor mij bewezen. Opvallend is dat velen dit als 'hoogstaande literatuur' hebben ervaren. Misschien dat ik het nog eens over moet lezen als ik twintig jaar ouder ben.

Gebruikte secundaire literatuur:

Kees Helssloot, *Grote ontmoetingen. Willem Frederik Hermans*. Amsterdam 1986 (herziene druk)
Hans Werkman, *Uitgelezen 1. Reacties op boeken*. Den Haag 1990 (vijfde druk)

Internet:

<http://www.geocities.com/Athens/Ithaca/2249/hermanswf.html>

<http://www.keshyweb.com/~raven/school/nederlands/herinneringenvan.html>

<http://2o.euras.nl/~janbult/leesdossier/verwerking/verw021.html>